

MÉGISCSAK SAKKOZÓK VOLTUNK...

BESZÉLGETÉS CSOM ISTVÁN OLIMPIAI BAJNOK SAKKOZÓVAL

Azzal az egyszerű elképzeléssel mentem Csom István nemzetközi nagymesterhez, a Pro Urbe Budapest és a Pro Óbuda díj kitüntetettjéhez, hogy majd a közelgő évforduló alkalmából az 1978-as olimpiai győzelemről fogunk beszélgetni, esetleg partikat elemezni. Egy bemelegítőnek szánt kérdéssel kezdtünk...

FOTÓK: ANTAL ISTVÁN

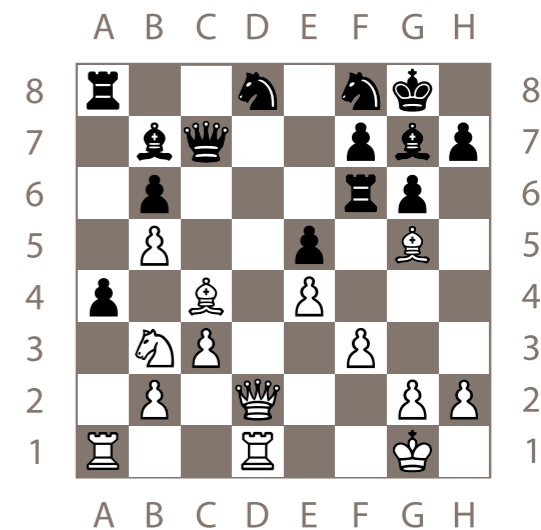
Mindig sakkozó szeretett volna lenni?

Dehogyan akartam én sakkozó lenni! Aki az ötvenes években volt gyerek, az mind focizni szeretett volna, én is. Igaz, hogy hamar kiderült, hogy van érzésem a sakkhoz, sikereim is voltak, de még azután is, hogy megnyertem a középiskolás sakkbajnokságot, a fizikai sportok érdekelték igazán. A Petőfi Gimnáziumban, ahová jártam, az atlétikának és a csapatsportoknak volt igazán presztízse, a sakkozókon csak neveltünk. Jelentkeztem is a TF-re, csak nem vettek fel – nem a tudásommal volt baj, hanem kellett a hely a sikeres sportolóknak. Muszáj volt állás után nézni, és ekkor nyúlt utánam először a sakk, vagy ha úgy jobban tetszik, a sors. A városmajori szabadtéri sakk-körben, ahová apám sokszor levitt, az egyik idősebb bácsi, akit többször megvertem (Pelei Lajosnak hívták, aki ezt a sztorit meg is írta egy olvasói levélben a Magyar Sakkéletben – a szerk.) beajánlott a Városi Tanács Sportköréhez. Lett fizetett állásom és két komoly mestermester, Kóródy Keresztély Imre és G. Réti Pál, akiktől olyan dolgokat tanultam, hogy elkezdett komolyan érdekelni a sakk. De közben megnősültem, és azzal is foglalkozni kellett, hogy miből fogunk megélni. Elmentem a NIKEX-be (Nehézipari Külkereskedelmi Vállalat) dolgozni, és belekezdtem estin a Közgázba. Már majdnem ráállt az életem a tisztességes polgári pályára, amikor megint magához intett a sakk: 1963-ban hívtak a Budapesti Spartacus csapatára, hogy játsszak náluk. Már akkor is az egyik legerősebb csapatnak számítottak, és ha ők fantáziát láttak bennem, akkor nem volt mit tenni, menni kellett. Ezzel el is dönt: sakkozó lettem. A következő évben elindultam az országos egyéni bajnokságon, és mondhatjuk, hogy berobbantam a magyar sakkozó életbe: nem végeztem ugyan a közvetlen élmezőnyben, de az éljátékosok közül néhányat megvertem.

**Csom István – Szabó László
Budapest, magyar bajnokság, 1964**

1. e4 e5 2. Hf3 Hc6 3. Fe2 (Fiatalon ezt a meglepetést találta ki Csom az elméletben és főleg a megnyitásokban jártasabb idősebb ellenfeleknek. Hívhatnánk hivatalos nevén Fordított magyar megnyitásnak, utalva a Wurm

kávéház sakkozó által kifejlesztett magyar védelemre, ami ugyanezt az elgondolást vezette be, csak sötéttel, de a kortársakhoz hasonlóan nevezzük inkább Csom megnyitásnak. Világos látszólag átadja a kezdeményezést sötétnek ezzel a passzív futólépéssel, de mire rájön sötét, hogyan is kellene ezt a lehetőséget kihasználni, kiderül, hogy világos mégiscsak nyomul, ideje védekezni.) 3... . g6 4. c3 d6 5. d4 Fg7 6. dxe5 dxe5 7. Vc2 Hf6 8. O-O O-O 9. Bd1 Fd7 10. b4 a6 11. Hbd2 Be8 12. a4 Vc8 13. Hb3 b6 14. a5 Hd8 15. Hfd2 Fc6 16. axb6 cxb6 17. f3 Hd7 18. Hc4 Be6 (Ramaty helyre került sötét bástyája. De ahhoz, hogy ezt a maga javára fordítsa világos, komoly hálót kell szőni.) 19. Fe3 Vc7 20. Hb2 Fb7 21. Vd2 Hf8 22. b5 a5 23. Fc4 Bf6 24. Fg5 (És a futók elkapták a bástyát.) 24. ... a4 (Sötét minden reménye ebben a gyalogban maradt, hátha tisztet tud nyerni, de hamar kiderül, hogy semmi esélye.)

25. Ff1 (Ez a csendes visszavonulás mindent eldönt. Sötét bástyájának elfogásához nincs szükség mindkét futóra, elég a különös kötés: a bástya elmozdulását a mögötte gyengélkedő huszár akadályozza.) 25... Hde6 (A korabeli beszámolók szerint Szabó ezen a lépésen fél órát gondolkodott. Hiába kereste a jó lépést, csak rosszak közül választhatott. Persze lehet, hogy már a vereséget követő magyarázkodást fogalmazta...) 26. Fxf6 Fxf6 27. Hxa4 Fe7 (Elegánsabb lenne, ha sötét már itt feladná, minőség- és gyaloghátrányba került, és az állás is pocskék. De Szabó László ekkor a legerősebb magyar sakkozó, Csom pedig egy ismeretlen fiatal játékos: ilyenkor nehéz elhinni, hogy tényleg csak az számít, ami a táblán van.) 28. Kh1 Bd8

29. Ve2 h5 30. Vc4 Vb8 31. Hxb6 (Még egy gyalog.) 31...
h4 32. Bxd8 Fxd8 33. Hd5 h3 34. g3 Hg5 35. Fe2 Hfe6
36. Hc5 Fc8 37. Hxe6 fxe6 38. He3 Fb7 39. Hg4 Fb6 40.
Vb4 Vc7 41. Bd1 Fc5 42. Vc4 Kg7 43. Vd3 (És azt már
nem várta meg sötét, hogy a vezércsere után még a futója
is elveszen, inkább feladta.)
1-0

Nem jelentett hátrányt, hogy nem a hagyományos, gyerekkortól elméleti képzésben részesülő úton lett sakkozó?

Dehogynem. De pont ebből a hátrányból próbáltam előnyt faragni. Kidolgoztam pár ritka megnyitást, amivel a nagyokat is meg tudtam lepni, vagy legalább a középjátékig el tudtam vergődni ezekkel, ott aztán a városmajori rutinommal és a fizikai sportokban szerzett küzdeni tudással jónéhány partit meg tudtam nyerni. Még jó sok évnek el kellett telnie ahhoz, hogy kellően elmélyedjek az elméletben.

CSOM ISTVÁN A 2016-BAN KAPOTT PRO ÓBUDA DÍJJAL

Ehhez képest nagyon hamar, már 1968-ban bekerült az olimpiai csapatba...

Az egy érdekes történet. Az 1967–1968-as idény nagyon jól sikerült: teljesítettem a nemzetközi mesteri normát, ami akkoriban borzasztóan nehéz volt; eredményesen szerepeltem olyan versenyeken is, ahol szovjet sakkozókat is legyőztem. De így sem volt sok esélyem bekerülni a hat fős válogatottba, hiszen a Portisch–Szabó–Bilek megkérdőjelezhetetlen alaphármas mellett Lengyel Levente és Bárczay László is nemzetközi nagymesterek lettek a hatvanas években, és a legendás Barcza Gedeon is újra játékra jelentkezett. Az 1966-os havannai olimpián harmadikok lettünk, Bárczay ott remekül szerepelt, második tartalékként 11 pontot hozott 12-ből. És amilyen a sors, pont ez vezetett ahhoz, hogy végül bekerültem a csapatba. Ugyanis Bárczay úgy ítélte meg, hogy a jó játéka feljogosítja arra, hogy feltételei legyenek, márpedig ő – egy régi sérelem miatt – nem akart egy csapatban játszani Barczával. Kevesen szeretik, ha ultimátumot adnak nekik, a hatvanas évek végének Sakkszövetsége pláne nem ilyen társaság volt, kitétek a csapatból Bárczayt, és engem hívtak a helyére. Különös helyzet volt, mert jóban voltam Bárczayval, értettem is a szempontjait, de ha a magyar színeket kell képviselni, és hívnak, akkor muszáj menni. Úgy is mondhatjuk, hogy megint a sors szólt közbe: amikor már kezdett elmenni a kedvem a játéktól, és elgondolkoztam azon, hogy milyen munkát fogok keresni, akkor a sakk megint jelezte, hogy nekem ez a hivatásom. Onnantól kezdve húsz éven át olimpiákon, világbajnokságokon, EB-ken képviseltem Magyarországot.

1970-ben költözött Óbudára a családjával, és ha megnézzük a sakkozó pályafutását, szinte ezzel egyidőben kezdődtek a nagy sikerek: az 1970-es és 1972-es olimpiai ezüstérmek, a magyar bajnokság megnyerése 1972-ben, nemzetközi nagymesteri cím elérése 1973-ban.

1970-ben még egy fontos dolog történt, ami meghatározta a sakkhoz való viszonyomat: Portisch Lajos felkért szekundánsának, és a következő húsz évben kisebb-nagyobb megszakításokkal segítették neki

a világbajnoki csatározásban. Meglepő volt, mert szekundánsnak általában elméletileg képzett, megnyitásokhoz jól értő sakkozót szoktak választani, de Portisch nem a már létező variációkkal akarta bővíteni a tudását, hanem újakat akart kifejleszteni, és ehhez én megfelelő elemzőtárs voltam. Igazából Portisch mellett tanultam meg, mit jelent a sakkban a munka, napi 4–5 órát is elemeztünk. De visszatérve a kérdésre, az óbudai lakásban volt először önálló dolgozószobám (az interjú is ott készült – szerk.), innentől tudtam napi szinten elmélyült munkát végezni otthon is. Beleástam magam egy-két megnyitásba, világgossal az angol, sötéttel a szicíliai Richter–Rauzer lett a repertoárom alapdarabja.

Milyenek voltak az erőviszonyok a hetvenes években?

A sakkot igazából csak Kelet-Európában vették komolyan. A szovjetek uralták a játékot, ők adták a világbajnokokat, ők nyerték az egyéni versenyeket, és az olimpiákon csapatban is mindig győztek. Mi általában a jugoszlávokkal voltunk harcban a második helyekért. A magyar sakkozók idősebb nemzedéke pont a háború alatt és után volt fiatal, és ebből adódóan kimaradt pár év a fejlődésükből, amikor minden fontosabb volt, mint a játék. Aztán a hatvanas években beleszoktak abba a helyzetbe, hogy a szovjeteket nem lehet legyőzni, sőt, kialakult valamiféle lelki görcs is velük szemben. Amikor bekerültem a válogatottba, és arról kezdtem el beszélni, hogy igenis legyőzhetők a szovjetek is, lepisszegtek, hogy erről ne nagyon nyilatkozzak, mert a végén még elhiszik a vezetőik, hogy van esélyünk – és milyen gondunk lesz a csalódásból. Ahhoz egy fiatalabb, lelki gátak nélkül játszó nemzedéknek kellett jönni, hogy hinni tudjunk magunkban. És a jugoszlávokkal vívott külön csatáink arra jók voltak, hogy kialakítsuk a saját stílusunkat, hogy olyan fogásokat gyakoroljunk be, amiket a szovjetek ellen is eredményesen tudunk később alkalmazni.

Megérkeztünk a legnagyobb sikerhez, az 1978-as olimpiai győzelemhez. Néhány hónappal a foci-vébé után utaztak Buenos Airesbe...

És magát az olimpiát a River Plate stadionjában, a tribün alatti folyosókon és termekben rendezték.

SZIMULTÁN ÓBUDÁN, A SZÉCHENYI EMLÉKVERSENYEN

A mérkőzések szünetében ki lehetett nézni a pályára... Mint lelkes focirajongó, rendszeresen meg is tettem ezt.

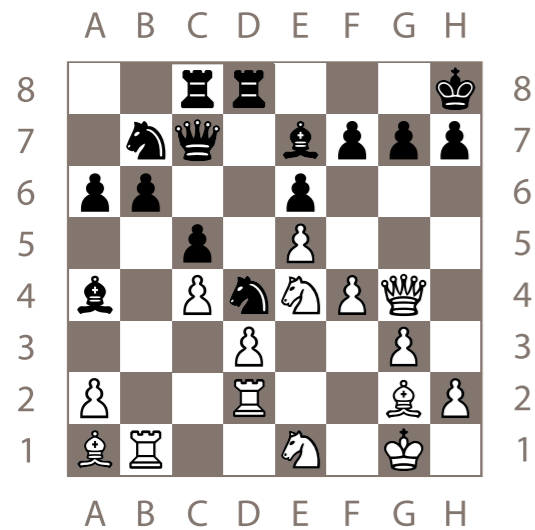
Az olimpiai csapatok négy táblán küzdenek meg egymással, minden ország két tartalékot is nevez, és a rendelkezésre álló hat főből a forduló előtt döntenek el, aktuálisan ki üljön le játszani. Elvileg tartalékként volt nevezve, de gyakorlatilag Portisch, Ribli Zoltán és Sax Gyula után ön játszotta a legtöbb partit.

A negyedik táblásunkról, Adorján Andrásról, akinek ez volt az első olimpiája, menet közben derült ki, hogy nehezen bírja a feszültséget. Ha egy kicsit is kétséges lett az állás, azonnal a remi felé kereste a menekülési utat. De ha csak a saját partijával tett volna így! Amikor az én mérkőzésemet nézte, akkor is rögtön szaladt a csapatkapitányhoz, hogy adja döntetlenre Csom, nehogy feleslegesen kockáztasson. Döcögősen ment a csapatnak, aztán a 8. fordulóban, amikor a magukat mindig titkos esélyesnek tartó angolokkal játszottunk, és lendületesen megvertük őket, kialakult a végső felállítás. A vezetés – nagyon helyesen – a „győztes csapat ne változtass” elvet érvényesítette, és innentől végig én játszottam a negyedik táblán. Az utolsó forduló előtti szabadnapon, amikor már amúgy is ropant idegesek voltunk, még rátett egy lapáttal a csapat a feszültségre. Mindannyian hivatalosak voltunk a

nagykövetség november 7-ei ünnepi fogadására. Nekünk, játékosoknak sikerült kimentenünk magunkat, de a vezetőknek, szekundánsoknak muszáj volt részt venni. A fiatalabb játékosok pedig balhézni kezdtek, hogy micsoda dolog ez, a csapat küzd az olimpián, életünk legfontosabb meccsére készülünk, a vezetők meg nem segítenek nekünk, elmennek mulatozni. Hiába mondtuk nekik, hogy addig jó, amíg nincsenek itt, addig se zavarnak, ők csak veszekedtek tovább. Másnap viszont fölényesen győztünk a jugoszlávokkal szemben, és így olimpiai bajnokok lettünk.

Csom István – John Nunn
Buenos Aires, olimpia, 1978
Angol megnyitás (A15)

1. c4 Hf6 (Sárkány ellen sárkányfű, angol ellen angol megnyitás.) 2. Hf3 e6 3. b3 b6 4. g3 Fb7 5. Fg2 Fe7 6. O-O O-O 7. Fb2 c5 8. Hc3 d5 9. e3 dxc4 10. bxc4 Hc6 11. Ve2 Bc8 12. Bfd1 Ha5 13. d3 a6 14. Bab1 Vc7 15. Fa1 Hd7 16. Fh3 (Nunn felkészült Csomból, a parti eddig a lépésig az 1976-os Csom–Petroszjan mérkőzést követte. Ott elég hamar befejeződött a küzdelem, 16... Vc6 17. Fg2 Vc7 18. Fh3 Vc6 után döntetlen lett. Nunn úgy gondolta, hogy jobb folytatást talált...) 16... Ff6 17. He1 Vc6 18. Fg2 Vc7 19. f3 Bfd8 20. Hc2 Fc6 21. f4 Hb7 22. e4 Hb8 23. e5 Fe7 24. He4 Fa4 25. Bd2 Hc6 26. He1 Hd4 27. Vg4 (A helyszín, a focistadion szellemének megfelelő testcsellel küldte el angol ellenfelét Csom, a vezérlépés látszólag a királyt támadja, de igazából a vezérszárnyját átöröszti elő.) 27... Kh8

28. Bdb2 b5 29. Hc3 Ha5 30. Hxa4 bxa4 31. Vd1 Bb8 32. Bxb8 Bxb8 33. Bxb8+ Vxb8 34. Vxa4 Hac6 35. Kf1 (Itt már minden nyer. 35. Fxc6 is mehetett volna, 35... Vb1 ugyan látványos, de nem hoz komoly ellenesélyeket, 36. Fc3 He2+ 37. Kf1 Hxc3 38. Vxa6 után világos ugyanúgy kettős gyalogelőnnyel fordul rá a végjátékra.) 35... Vc8 36. Fxd4 Hxd4 37. Fb7 Vg8 38. Vxa6 g5 39. Va8 (Mivel a vezércsere után az a gyalog bemasírozását nehezen tudta megakadályozni, sötét feladta.) 1-0

Hogyan ünnepelték meg a győzelmet?

Volt hivatalos és nem hivatalos része az ünnepségeknek. A hivatalos, győzteseknek járó fogadáson részt vettünk ugyan, de nem volt benne sok köszönet: életem egyik legfájóbb élményeként tartom számon, hogy az olimpiai győzelmi ceremónián nem játszották el nekünk a himnuszt. Mi tagadás, csalódottságunkban az udvariassági köröket is megspórolva leléptünk a fogadásról. A bajnokcsapatból ketten voltunk vallásosak, és Portisch Lajossal elhatároztuk, hogy másnap elmegyünk templomba. Valahogy a csapatvezetés is megneszelte ezt a szándékunkat, mert amikor reggel indultunk volna a hotelszobánkból, beállított Gábor Zoltán, a Sakkszövetség akkori elnökhelyettese, és a mindenttudók mosolygásával kérdezte: „Hova, hova elvtársak?” Amire Portisch a lehető legnagyobb nyugalommal azt felelte: „Megyünk a templomba, hálaadó misére az olimpiai győzelmünk tiszteletére, Gábor elvtárs.” Az elnökhelyettes erre szokatlanul hosszan nézte a plafont, majd elengedett minket: „Menjenek, Portisch elvtárs.” Szerencsére azt már nem látta, hogy lent a hallban csatlakozik hozzánk a szintén sikeres ezüstérmes női csapatból Makai Zsuzsa is.

Két évvel később, az 1980-as máltai olimpián sikerült újra az élen végezni, holtversenyben a szovjetekkel.

És tegyük hozzá, hogy egy sokkal erősebb szovjet csapattal versenyeztünk, Tal, Karpov és Kaszparov is bekerült a válogatottjukba. Mondjuk Kaszparov még nagyon fiatal volt, de már ekkor látszott, hogy ő a jövő bajnoka. Egy nemzetközi tornán volt alkalmam sokat beszélgetni vele, mert

PORTISCH LAJOS, RIBLI ZOLTÁN, SAX GYULA, ADORJÁN ANDRÁS, CSOM ISTVÁN, VADÁSZ LÁSZLÓ. FORRÁS: HUNONCHESS.COM

a szovjet csapatban, ki tudja, miért, nem álltak vele szóba. Nagyon hálás volt, hogy velem lehetett sétálni, beszélgetni. Az olimpián egyébként pont egymással játszottunk, de nem a hálájának köszönhetem a döntetlent. Az egész verseny alatt mi vezettünk, csak az utolsó fordulóban értek utol minket a szovjetek – sajnos a mellékpontjuk nekik lett jobb, így hivatalosan ők nyertek Máltán. Sem előtte, sem utána nem volt holtverseny az első helyen a sakkolimpiákon.

Így is hozott haza egy első helyezést, hiszen a negyedik táblások közül ön volt a legjobb. Ráadásul a kilenc partijából hatszor sötéttel volt, ami arról tanúskodik, hogy a csapatvezetés is bízott a stabil játékában. Sem az 1978-as, sem az 1980-as olimpián nem kapott ki egyszer sem.

Amikor a csapatért, pláne Magyarorszáért kellett versenyezni, az mindig kihozta belőlem a harcosságot, a küzdeni akarást. Otthon a csapatbajnokikon

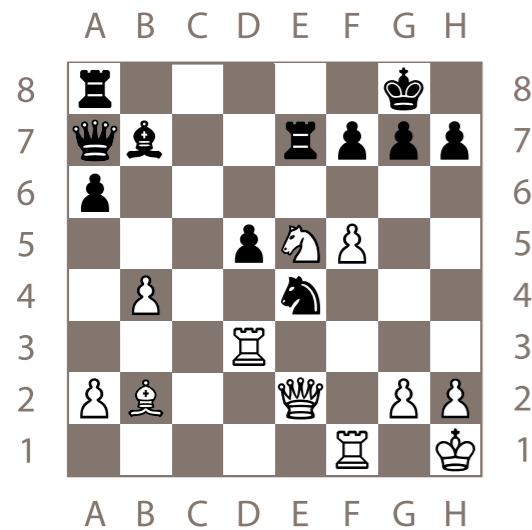
is a Spartacus rendre erején felül szerepelt, sorra nyertük az országos bajnoki címeket, 1982-ben még a BEK-et is megnyertük a moszkvai Burevesztnyikkel szemben.

A Spartacusnak nemcsak játékosa, hanem vezetője is volt.

Igen, 1977-től én voltam a csapat vezetőedzője, ami roppant nehéz, megtisztelő és hálátlan feladat volt. Nem sokkal voltam idősebb és jobb játékos, mint a csapat éljátékosai, Pintér József, Faragó Iván: ebből sok konfliktus is származott, számonkérték rajtam, ha egyéni versenyekre mentem, hogy miért nem rendelem alá magamat a csapatérdeknek. Egyszer annyira besokalltam, hogy az olimpiai csapattagságomról is le akartam mondani, úgy kellett visszatuzskolni. Ha csak az eredményeket nézzük, akkor azt látjuk, milyen nagyszerűek voltunk, de belül folyamatos harcok jellemezték minket. Mégiscsak sakkozók voltunk.

Larry Mark Christiansen – Csom István
Valetta, olimpia, 1980
Vezérindiai védelem (E14)

1. d4 Hf6 2. c4 e6 3. Hf3 b6 4. e3 Fb7 5. Fd3 c5 6. O-O Fe7 7. b3 d6 (Eddig követte Csom az 1966-os Najdorf-Portisch mérkőzés megnyitását. Kellott valamit újítani, hogy a fiatal amerikai is gondolkodjon, ne csak memóriából játsszon.) 8. Hc3 Hbd7 9. Fb2 cxd4 10. Hxd4 O-O 11. Ve2 a6 12. e4 Hc5 13. Bad1 (Az első pontatlanság: az eddig komótosan építkező világos lemond a futópárjáról, amire pedig szüksége lett volna ebben a nagyátlókat nyitva tartó állásban.) 13... Hxd3 14. Bxd3 Vc7 15. f4 Bfe8 16. f5 (Következő pontatlanság: a megmaradt futót hagyja kizárni a játékból.) 16... e5 17. Hc2 b5 (És ezzel a lépéssel sötét átveszi a kezdeményezést. Világos nem fogadhatja el a gyalogáldozatot, mert 18. cxb5 axb5 19. Hxb5 Vc5+ 20. Be3 után 20... Bxa2 alapos takarításra jelentkezik be világos táborában.) 18. He3 Hxe4 19. Hcd5 Vc5 20. b4 Va7 (Világos beadhatja a bástyavillát! Így örvendezhetne egy amatőr sakkozó, de az olimpikonok azt is látják, hogy 21. Hc7-re a válasz túl erős: 21... bxc4 és 22. Bdd1 Fg5 után hiába szerezhető meg a minőségelőny világosnak, az állása szétesik.) 21. Hxe7+ Bxe7 22. Kh1 bxc4 23. Hxc4 d5 24. Hxe5

24... Bae8 (Az elszalasztott nyerés lépése. 24... f6 simán nyerhetett volna, mivel 25. Fd4 Vb8 26. Hg4 Hg3+ 27. Bxg3 Bxe2 28. Hxf6+ Kf7 29. Hh5 Vxg3, és sötét ugyan visszaadja a vezért, de minőségelőnyös végjátékra egyszerűsíti az állást.) 25. Fd4 Vb8 26. Hg4 f6 (Szerencsére

Csom észrevette, hogy most már nem megy a Hg3+ vezérnyeréses támadás, mert világos ellenjátéka jóval erősebb lett amiatt, hogy a királyt bezárta a bástya. Ritka állások egyike, amikor a bástyaduplázás nem használt, hanem ártott. Még mindig a pár lépéssel ezelőtti nyerési lehetőség kihagyásán rágódva Csom döntetlent ajánlott, de Christiansen úgy tett, mint aki meg sem hallotta ezt, játszott tovább. Az amerikai csapat akkori főnöke, Benkő Pál később elmesélte, hogy nem ért oda időben a táblához, hogy rávegye játékosát az ajánlat elfogadására, addigra már lépett a fiatal játékos. Ha nem, hát nem, gondolta Csom, és másodszor is megnyerte a partit.) 27. Be3 h5 28. Fxf6 hxg4 29. Fxe7 Bxe7 30. f6 Bf7 31. Vxg4 Ve5 (Újra összeállt sötét támadása, most fenyeget Hf2+) 32. Bef3 Bxf6 33. Vd7 Bxf3 34. gxf3 Hd6 35. Bg1 d4 (A nagyátlóra fejlesztett futó a megnyitás óta arra várt, hogy életre keljen, és most segít befejezni a partit. Persze igazából már vége, csak Christiansen reménykedik abban, hogy hátha megint megkegyelmez neki Csom. Arra aztán várhat! De legalább közelről nézheti a végjáték oktatást.) 36. Vd8+ He8 37. Bf1 Fd5 38. Vh4 Hf6 39. Kg2 Fxa2 40. Be1 Vd6 41. Bd1 d3 42. Bd2 Fb3 43. Vg3 Ve6 44. Vb8+ Kh7 45. Kf2 Fc4 46. Vf4 Fb5 47. Vd4 Hd5 48. f4 Hf6 49. Bxd3 Fxd3 50. Vxd3+ Kh6 51. Vd8 Va2+ 52. Kg3 Vb3+ (Talán a b gyalog volt világos legkedvesebb figurája; a többi magyarázat is ennyire hihetetlen, miért pont most adta fel.) 0-1

Christiansenről eszembe jutott egy történet. A 2002-es blei olimpián (ahol egyébként újra dobogós, ezüstérmes lett a magyar csapat – szerk.) már versenybíróként vettem részt, és az akkor már nem annyira fiatal amerikai partiját is felügyeltem. Tudni kell, hogy ezen az olimpián már olyan táblákon játszottak a játékosok, amelyeken a technika érzékelt a lépéseket, és ez megkönnyítette az időzavaros partiknál a vitás esetek eldöntését. Igen ám, de ha valaki véletlenül rosszkor vagy szabálytalanul lépett, akkor csak körülményesen lehetett visszaállítani a rendszert, nekünk, bíróknak külön felhívták a figyelmünket erre. Christiansen egyik partijában az amerikai láthatóan időzavarba került, már nagyon kevés ideje maradt hátra, amikor ki kellett mennie a mosdóba. Látványosan szaladt ki, és utána vissza a táblához, és én már láttam, hogy baj lesz: gyorsan lépni akart, nem is figyelt

arra, hogy az ellenfele még nem húzott semmit. Milyen jól jött a fizikai sportokban való jártasságom: az utolsó pillanatban odaugrottam, és hátulról átfogtam a karját ennek a testes, 100 kilós amerikainak (az interjú ezen pontján Csom mester hirtelen felpattant, és megmutatta rajtam is a fogást, hogy el tudjam képzelni – a szerk.), és oda-súgtam neki: nem te jössz. A mozdulat egyébként eléggé hasonlított ahhoz, ahogyan középiskolás korunkban kézilabdameccsen csimpaszkodtunk az ellenfél beállós játékosába, csak az nem vezetett eredményre: Schmitt Pállal, a későbbi olimpiai bajnok vívóval közösen kaptuk azt a lehetetlen feladatot, hogy fogjuk le Kozma István későbbi olimpiai bajnok birkózót.

Végül nem a Spartacusból, hanem a Paks csapatából ment nyugdíjba.

Hűséges típus vagyok, nem terveztem, hogy elhagyom a Spartacust. Nem is hagytam el, a csapat szűnt meg a rendszerváltás után; a szövetkezeti mozgalom felszámolásával a Spartacusnak is vége lett. Pár évig csak kóvályogtam, nem találtam a helyem, aztán 1997-ben a Paks csapata rendezett anyagi feltételeket és értelmes munkát kínált, boldogan játszottam náluk az utolsó éveimet. Edzőként is alkalmaztak, így volt lehetőségem a megszerzett tudásom átadni a következő nemzedéknek. Tízszer nyerték meg a paksi fiatalok az Országos Ifjúsági Csapatbajnokságot. Sőt, a titkos tervemet is sikerült megvalósítani: szerettem volna kinevelni az

CSOM ISTVÁN

Született: Sátoraljaújhely, 1940. június 2.
 Nemzetközi nagymester – 1973-tól
 Magyar egyéni bajnok – 1972
 Magyar csapatbajnok (Bp. Spartacus) - 1965, 1973, 1974, 1977, 1978, 1980, 1983, 1985, 1986
 BEK-győzelem (Bp. Spartacus) – 1982
 Olimpiai bajnok – 1978
 Olimpiai ezüstérem – 1970, 1972, 1980
 Világbajnoki ezüstérem – 1985
 Európa-bajnoki ezüstérem – 1970, 1977, 1980
 Mesteredző – 1983-tól
 Nemzetközi versenybíró – 1991-től
 Maróczy-díj – 2005
 Városi díjak:
 Pro Urbe Budapest – 2013
 Sátoraljaújhely díszpolgára – 2015
 Pro Óbuda – 2016

olimpiai csapatba az utódom, és Berkes Ferenc személyében rá is találtam arra, akiből aztán kemény munkával ki lehetett hozni a válogatott szinthez is elegendő játékerőt. (2002-ben az akkor 18 éves Berkes ifjúsági világbajnok lett – a szerk.) 2014-ben fejeztem be az aktív sakkozást, megtisztelő módon a Paks örökös tagsággal búcsúztattott.

Még sok mindenről beszélgettünk: hogyan esett szét a rendszerváltást követően a magyar sakk, milyen nehéz anyagi helyzetbe kerültek a versenyzők, milyen hatással van a számítógép és az internet térhódítása a játékra, az utánpótlás-nevelés nehézségeiről, a sakk jellemformáló szerepéről – még néhány partit is megnéztünk. A végén, amikor már felálltunk a búcsúzkodáshoz, nem bírtam magammal, és feltettem azt a kérdést, amiről tudtam, hogy nem szabadott volna. – Széchenyre hogyan hatott a sakk, javított vagy rontott az örületén? – kérdeztem az Óbudai Széchenyi Kör elnökét. – Dehogy volt örült! – kezdődött a válasz, de ez már egy másik történet.

KEMÉNY VAGYIM